

Handläggare
Emma Wrangel
Administrativ ledningskoordinator

Mat och måltider

Förslag till beslut

Vård- och omsorgsnämnden beslutar

- att fortsätta med behovsbedömd måltidsleverans som hälso- och sjukvårdsinsats för åtgärd vid undernäring.
- att insats för att bereda sammansatta måltider och insats för att bereda enklare måltider ersätts med sammanhållen insats för att bereda måltider och att revidera riktlinjer.
- att insatsen enligt socialtjänstlagen införs från och med 1 mars 2025.
- att fortsätta utveckla det preventiva arbetet, bland annat genom "sund i Lund" och att fortsatt arbeta med att stärka kompetensen hos våra medarbetare.

Sammanfattning

Behovsbedömd måltidsleverans är en åtgärd som kan ordinerar för att motverka undernäring, det är sjuksköterskor som ordinerar insatsen. Insatsen implementerades 2021 och uppföljningen visar att de patienter som kunnat tillgodogöra sig måltidsleveransen har gett positiva effekter.

Matlagning i ordinärt boende, insats för att bereda sammansatta måltider, skulle avgränsas till en smalare målgrupp och nya riktlinjer antogs 2022 men införandet av de nya riktlinjerna har flyttats fram. I denna skrivelse föreslås de två insatserna, sammansatta måltider och enklare måltider, slås samman till en sammanhållen insats för stöd med måltider i ordinärt boende, som ska individanpassas efter individens behov.

Ett omfattande arbete för att öka kompetens kring att förebygga och motverka undernäring har genomförts för medarbetare i förvaltningen. En digital plattform, Sund i Lund, har skapats för att tillgängliggöra och underlätta för äldre att få näringsrik mat, både hemma och på restauranger. Fysiska event för att främja dialog och samarbeten om måltider planeras också. Förvaltningen fortsätter arbetet med att vidareutveckla fler måltidslösningar för äldre och systematisera utbildningar för våra medarbetare, i syfte att minska undernäring.

Underlag för beslutet

- Förvaltningens tjänsteskrivelse 2024-11-11 Uppföljning av mat och måltider i ordinärt boende (denna tjänsteskrivelse).
- Ordförandebeslut gällande senare ikraftträdande av sammansatta måltider, riktlinjer SoL 2024-08-28
- Protokollsutdrag nämnden 2022-05-11 § 47 Riktlinjer för måltider inom ordinärt boende.
- Förvaltningens tjänsteskrivelse 2022-04-28 Riktlinjer för måltider inom ordinärt boende.
- Protokollsutdrag 2020-12-16 § 107
- Förvaltningens tjänsteskrivelse 2020-12-01 Mat äldre ordinärt boende.
- Vård- och omsorgsnämndens riktlinjer för insatser enligt socialtjänstlagen.

Ärendet

Bakgrund

Vård och omsorgsnämnden beslutade 2020-12-16 § 107 om en ny inriktning för måltider i ordinärt boende. I samband med vård- och omsorgsnämndens beslut 2022-05-11 § 47 om nya riktlinjer för insatser enligt socialtjänstlagen gällande måltider i hemmet och behovsbedömd måltidsleverans beslutades att en uppföljning av inriktningen skulle genomföras 2024.

Nämnden fattade 2020 beslut om att förvaltningen ska arbeta för att förbättra måltidssituationen för äldre i ordinärt boende utifrån fyra huvudlinjer:

Införande av behovsbedömd måltidsleverans till hemmet för en begränsad grupp äldre med behov av färdiglagade måltider.

Ökat fokus på att förebygga & motverka undernäring genom bl.a. anställning av dietist och följa projekt "Nollvision undernäring"

Målgruppen för insatsen matlagning i hemmet (sammansatta måltider) ska avgränsas

Samarbeta med näringslivet för att öka tillgängligheten för äldre till det privata måltidsutbudet

Det fattades ett ordförandebeslut 2024-08-28 att upphäva tidigare fattat beslut 11 maj 2022 § 47 i den del som avser införande av riktlinjer för insats att bereda sammansatta måltider och låta nuvarande riktlinje kvarstå och att förvaltningen tar fram nytt förslag på riktlinjer enligt socialtjänstlagen stöd med en sammanhållen insats för måltider.

Föredragning

Nämndens inriktning för måltider i ordinärt boende har inriktats mot att ta fram och tillgängliggöra olika alternativ att tillgodose behovet av olika måltidslösningar utifrån individens behov. De fyra huvudlinjerna är tätt sammanflätade med varandra och avser att säkerställa god kvalitet, kompetens hos våra medarbetare, att ta fram nya riktlinjer för insatser enligt socialtjänstlagen, ta fram ett koncept för behovsbedömd måltidsleverans och lösningar för att tillgängliggöra måltidsutbudet. För att på bästa sätt implementera nämndens nya inriktning har kvalitetsutvecklare från myndighetsfunktionen och från verksamhetsområde hemvård och hälsa, dietist och kommunikatörer inom förvaltningen tillsammans med serviceförvaltningen, näringslivsutvecklare och kommunikatörer från kommunkontoret samarbetat tillsammans. I kommande avsnitt kommer varje huvudlinje i den nya inriktningen presenteras var för sig. Flera av aktiviteterna har genomförts tillsammans eller parallellt med syfte att införliva den nya inriktningen.

Huvudlinje 1: Införande av behovsbedömd måltidsleverans till ordinärt boende för begränsad grupp äldre med behov av färdiglagade måltider

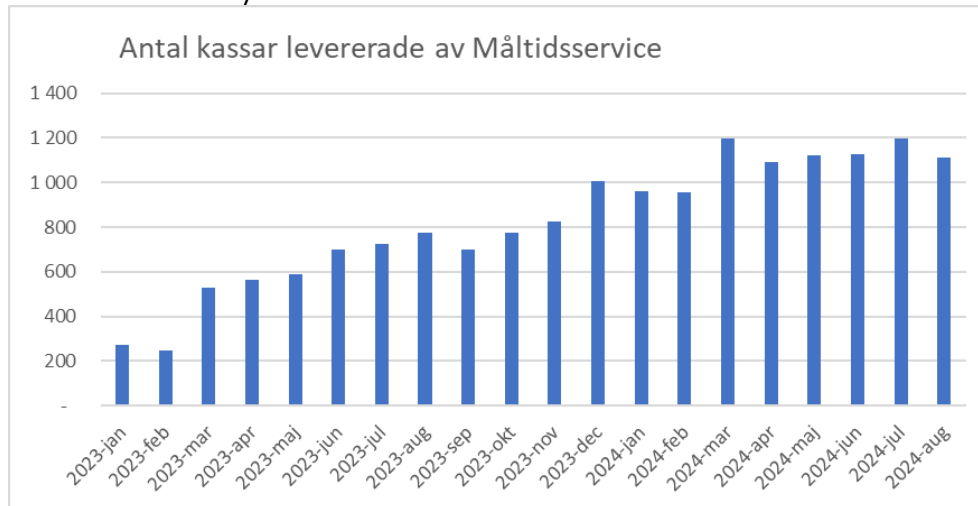
Behovsbedömd måltidsleverans

Behovsbedömd måltidsleverans ("Lundakassen") är en behandlingsåtgärd som kan ordinerars av sjuksköterska vid identifierad undernäring eller risk för undernäring enligt bedömningsunderlag Mini Nutritional Assessment (MNA). Sjuksköterskan kan ordinera åtgärden efter samtycke från patienten och måltidleveransen beställs av enhetsadministratör.

Ordinationen innebär matleverans för alla dygnets måltider, sju dagar i veckan, med leverans tre gånger per vecka. "Lundakassen" är beräknad för att täcka behovet av kcal för åldersgruppen fördelat på sex måltider per dygn och kan anpassas vid behov av specialkost. "Lundakassen" kostar ca 1 900 kr per månad (ca 60 kr/dag) för patienten och faktureras månadsvis. Lunds kommun subventionerar måltidsleveransen och står för resterande kostnad. Se mer under ekonomiska konsekvenser.

Patienter som ordinerats måltidsleverans har kunnat avslutas när undernäring inte längre förelåg. En del patienter har ordinerats måltidsleverans på nytt efter försämrat hälsotillstånd eller när kosten inte kunnat upprätthållas utan insatsen. Målet med behovsbedömd måltidsleverans är att arbetssättet implementeras i den utsträckningen att undernäring minskar bland hemvårdens patienter. För att kraftigt minska risken för patienterna att hamna i undernäring behövs fler förebyggande insatser.

Totalt har 9 880 kassar levererats hittills under 2024. I snitt har 1098 kassar levererats/månad.

Effekter

Sjuksköterskor som ordinerat måltidsleveransen har återrapporterat att de upplever fler goda effekter. En stor fördel de ser är att det finns en helhetslösning med näring och energi att erbjuda patienten som åtgärd vid undernäring. Sjuksköterskor som ordinerat måltidsleveransen upplever även att patienter med kognitiv svikt mår bättre, sår läker fortare och att vikten generellt sätt ökar. Vid behovsbedömd måltidsleverans ska patienten klara sitt näringsbehov utan näringsdrycker, ordination av dessa ska endast ske vid undantagsfall.

Citat från några av våra brukare/patienter

“Ett fint initiativ ifrån våra politiker”

“Maten är glädjen under dagen då jag har svårt att ta mig ur min lägenhet”

“Jag hoppas verkligen att de fortsätter med matkassen”

“Maten smakar som hemlagat”

“Känner mig mer alert och orkar mer”

“Tappade mycket i vikt innan jag blev ordinerad matkassen”

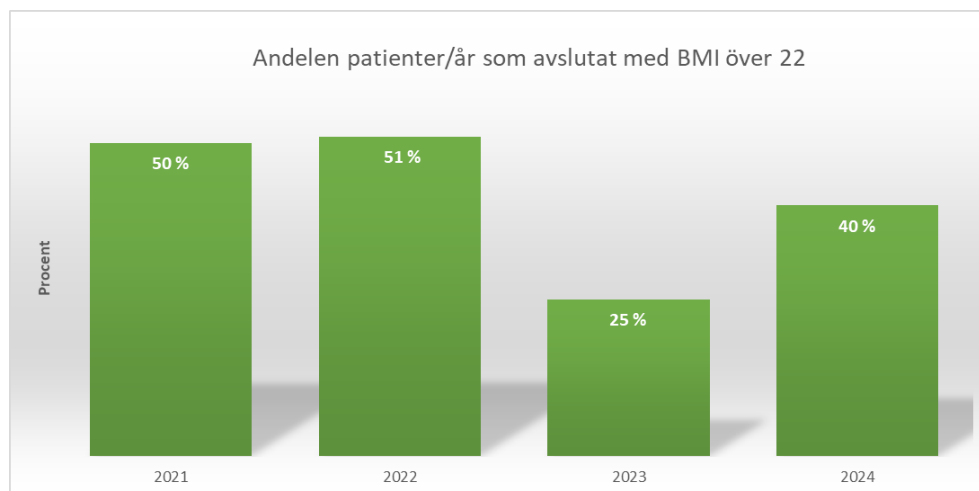
Utmaningar

Målgruppen för aktuell ordination är äldre och multisjuka patienter, förvaltningens sköraste målgrupp. "Lundakassen" är idag begränsad till normalkost, energiberikad kost och timbalkost. Det innebär att förvaltningen ännu inte kan möta alla patienters behov och önskemål. I vissa fall har måltidsleverans ordinerats för sent och patienten har då inte kunnat tillgodose sig innehållet på grund av sin grundsjukdom/multisjuklighet.

Statistik

Implementeringen av behovsbedömd måltidsleverans började i liten skala på två hemvårdsenheter (hösten 2021) för att sedan inkludera alla hemvårdsenheter (fr.o.m. 1 september 2022). Totalt sett har 148 patienter sedan start haft (eller har) behovsbedömd måltidsleverans på ordination.

Medelvärde av viktförändring med ordination behovsbedömd måltidsleverans var under perioden år 2021-2024 cirka +2.0kg. Resultatet är individuellt och påverkas av grundsjukdom och akut försämrad hälsa eller dödsfall. Vissa patienter hade större viktökningar medan andra var så sjuka att de inte kunde tillgodose sig alla måltider.

*<22 BMI ej risk för undernäring

Framtiden

Att införa behovsbedömd måltidsleverans har varit en utmaning, men nu kan förvaltningen se en positiv utveckling av att fler patienter riskbedöms och ordinerar måltidsleverans än vid start. Förvaltningen arbetar fortfarande aktivt med utbildning och kompetens hos våra medarbetare. Det finns ett behov av att fortsätta utveckla ordinationen

samt möjliggöra en större måltidsvariation och måltidsanpassning så att "Lundakassen" passar fler patienter. Fortsatt arbetet krävs med att tidigt identifiera och erbjuda riskbedömning så att åtgärd tidigare kan ordinerars.

Huvudlinje 2: Matlagning i hemmet (insats sammansatt måltid) begränsas till en smalare målgrupp

Riktlinjen för insats att bereda sammansatta måltider föreslogs i samband med den nya inriktningen att begränsas till en smalare målgrupp. Vård- och omsorgsnämnden beslutade 11 maj 2022 § 47 att fastställa att nya riktlinjer enligt förvaltningens förslag till riktlinjer för insatser enligt socialtjänstlagen Att bereda enklare måltid och Att bereda sammansatt måltid skulle börja gälla 1 januari 2023.

Syftet med den nya inriktningen på insatsen var att begränsa insatsen till en mer avgränsad målgrupp, att höja kvaliteten på stödet samt öka fokus på ett stödande och tränande förhållningssätt. Insatsen skulle inriktas på att vara ett pedagogiskt och socialt inriktat stöd och kunna erbjudas till enskilda i alla åldrar. Insatsen skulle ges med en stödande och tränande inriktning med fokus på att stärka den enskildes självständighet eller för att bibehålla förmågor. Stöd att bereda sammansatta måltider i hemmet skulle för en del i målgruppen kunna få sitt behov tillgodosett genom behovsbedömd måltidsleverans i de fall de hade en bedömd undernäring.

I samband med att insatsen för att bereda sammansatta måltider reviderades förtydligades även riktlinjen för insats för att bereda enklare måltider för att säkerställa en god kvalitet och jämlikhet i vilket stöd som ingår i insatsen.

En sammanhållen insats för stöd med att bereda måltider
Sedan vård- och omsorgsnämndens beslut 11 maj 2022 § 47 om förändrade riktlinjer enligt socialtjänstlagen gällande enklare och sammansatta måltider i ordinärt boende har svårigheter identifierats med att separera måltider i ordinärt boende till två olika insatser. Liknande svårigheter och kvalitetsbrister som identifierats i samband med beslutet om att förtydliga riktlinjen för sammansatta måltider bedöms kvarstå. Svårigheterna bedöms ligga i att insatserna är åtskilda från varandra och att insatsernas inriktning kräver olika arbetssätt beroende på vilken insats som beviljats. De olika inriktningarna på insatserna för att bereda måltider i hemmet i vissa fall internt i förvaltningen tenderat till att fokusera på måltidens komplexitet snarare än syftet med insatsen.

Som det i övrigt redovisas i denna tjänsteskrivelse har flertalet åtgärder och aktiviteter vidtagits för att säkerställa kompetens hos medarbetare för att kunna erbjuda ett kvalitativt stöd med att bereda måltider i det egna hemmet. Trots omfattande aktiviteter har det inte bedömts vara tillräckligt vilket har medfört att riktlinjens ikraftträdande flyttats fram. Då brukarnas behov är föränderliga bedöms att en sammanhållen insats för måltider bättre kan säkerställa att stödet utformas så individuellt som möjligt. Stödet kan anpassas utifrån individens förmåga och behov efterhand som behoven förändras.

En sammanhållen insats bedöms även förenkla för handläggare och medarbetare i utförarverksamhet att arbeta enhetligt med nämndens inriktning – att stödet individanpassas och främjar delaktighet i stödet, att stödet har fokus på att förebygga och motverka undernäring och att stödet har en god kvalitet.

Förvaltningens förslag är att insatsen att bereda sammansatta måltider och insatsen för att bereda enklare måltider ersätts med en insats för att bereda måltider (se bilaga – riktlinjer för insatser enligt socialtjänstlagen). Insatsen för att bereda måltider ska i likhet med övriga insatser i nämndens riktlinjer anpassas utifrån individens behov, förmåga och mål. Stödet ska omfatta allt från att planera, organisera, tillreda måltiden (koka, steka, värma etc.), servera och anpassa måltider. Individerna ska så långt det är möjligt vara delaktiga för att upprätthålla funktioner och självständighet.

Utgångspunkten för insatsen är att stödet alltid ska individanpassas och utgå ifrån brukarens behov och mål. I handläggarens uppdrag ingår att bedöma brukarens behov och ange eventuella mål för insatsen och inriktning på stödet, till exempel om stödet ska ges stödjande/tränande eller kompenserande. Detta beskrivs i utredning och beställning till utförare som anpassar genomförande och metod utifrån uppdraget från handläggaren.

Det ingår i bedömningen av rätten till insatsen i enlighet med 4 kap 1 § socialtjänstlagen att överväga om behovet kan tillgodoses på andra sätt. Förvaltningen ska fortsättningsvis arbeta informerande och vägledande om alternativa lösningar för att tillgodose behovet, genom exempelvis tillgängligt måltidsutbud på ordinära marknaden. Förvaltningen ska även vägleda och informera brukaren om olika alternativ som finns att tillgå för att få en varierande och näringsrik kost.

Huvudlinje 3: Insatser för att minska undernäring och höja kompetensen kring mat och hälsa

Nollvision undernäring

Förvaltningen har följt projektet "Nollvision undernäring", som bedrivs i Kävlinge och i Stockholm stadsdel Enskede-Årsta-Vantör i samarbete med Livsmedelsakademin. Representant från förvaltningen har även deltagit i samband med nollvisionens nätverksträff och där lyft Lunds kommuns arbete kring undernäring.

Kostombud

Representanter från förvaltningen har träffats för kostombudsträffar på Habogård, med syftet att lyfta rollen som kostombud. Det har även anordnats kostombudsträffar i Medborgarskolans kök, där dietist tillsammans med kostombud lagat proteinrika mellanmål, anpassade efter målgruppen.

Utbildningsinsatser för våra medarbetare

För att öka kompetensen hos våra medarbetare, har ett antal digitala kostutbildningar tagits fram. Kostutbildningarnas fokus har bland annat varit "äldre och kost", vikten av teamarbete, tugg- och sväljsvårigheter, undernäring, riskbedömning och matglädje. Utbildningarna är resultat av teamarbete mellan olika professioner och förvaltningar inom Lunds kommun så som t.ex. kock, måltidsinspiratör, dietist, sjuksköterska, kostombud, arbetsterapeut och fysioterapeut. Genom att gå samman med andra förvaltningar i kommunen, så har all personal inom vård- och omsorgsförvaltningen även haft tillgång till en extern kostutbildning. En del av kostutbildningen har varit obligatorisk för berörda medarbetare.

Andra kompetenshöjande insatser har bland annat varit framtagande av receptböcker (både till medarbetare och patienter/brukare), med recept och tips för att motverka undernäring. Medarbetare kan även ta del av informationsfolder med förslag på inköpslista, som innefattar bra basvaror att ha hemma, berikning av mat osv. Andra utbildningsinsatser för att minska undernäring har t.ex. varit kostföreläsning för medarbetare inom hemvården och på särskilt boende, och även utbildning med patientfall tillsammans med sjuksköterskor inom verksamhetsområde Hemvård och hälsa. För att nå ut med aktuell information, utbildning och inspiration relaterat till förvaltningens satsning att minska undernäring, har även förvaltningen startat upp en måltidspodd.

Statistik

Inom vård- och omsorgsförvaltningen har totalt 594 personer gått den obligatoriska kostutbildningen.

Återkoppling från medarbetare kring utbildningarna

"Den är riktig bra. Det betyder mycket hur man gör eller hur man hanterar maten på rätt sätt"

“Det vore bra om den ligger kvar på Estracer*, för att det finns många medarbetare som behöver den kunskapen. Det är superbra att den finns! Den är välbehövd.”

”Tack för den roligaste kostombudsträffen. Självklart kommer vi sprida den positiva energin och de goda idéerna vidare”.

**utbildningsplattform i Lunds kommun*

Förebyggande insatser

För att förebygga och motverka undernäring och främja hälsosamma vanor, har även representanter från förvaltningen föreläst på träffpunkter (fysiskt och via live streaming), anhörigcenter, i samband med eventet Balansera livet och på pensionärsförening. För att höja kompetensen hos medarbetarna och patienterna/brukarna, samt lyfta vikten av att arbeta förebyggande, har arbete i projektform genomförts på bland annat dagverksamheten, några särskilda boenden, inom LSS och på korttidsenheten Nöbbelövsvägen 2B. Fokus har varit hälsosamma matvanor och fysisk aktivitet.

Huvudlinje 4: Samarbeta med näringslivet för att öka tillgängligheten för äldre till det privata måltidsutbudet

Under 2023 tillsattes en arbetsgrupp för att arbeta vidare med huvudlinje 4: samarbeta med näringslivet för att öka tillgängligheten för äldre till det privata måltidsutbudet. Under hösten 2023 genomfördes en designsprint med representanter från kommun, näringsliv, livsmedelsakademien och brukarrepresentanter. Utifrån designsprinten kom idén och behovet om en digital plattform för bra mat i magen och fysiska event som ett komplement till den digitala plattformen. Arbetet presenterades för vård- och omsorgsnämnden 2023 och beslut fattades om att arbetet skulle fortsätta enligt projektgruppens förslag.

I arbetet med den digitala plattformen och de fysiska evenen har olika kommunikationsinsatser gentemot Lunds lokala krögare genomförts, genom bland annat utdelning av flyers, inbjudan till frukostmöte, personlig kontakt med krögare via epost och telefon. Även omvärldsbevakning och lärande av goda exempel har genomförts genom kontakt med andra kommuner som implementerat liknande lösningar, som t.ex. Kävlinge kommun, Uppsala kommun, Skurups kommun och Halmstad kommun.

Digital plattform – Sund i Lund

Den digitala plattformen Sund i Lund ska underlätta, förenkla och förbättra möjligheten att få bra mat i magen med hjälp av information, inspiration, kunskap och samverkan/samarbete mellan olika aktörer i samhället. Den digitala plattformen vänder sig till seniorer och deras

anhöriga för att hitta information och inspiration för att göra det enklare att få en god och näringsriktig kost, såväl hemma som på restaurang.

Målsättningen med plattformen är att bidra med en ny marknadskanal till seniorer, anhöriga, kommunpersonal m.fl. genom en online-baserad plattform.

Förvaltningen vill bidra till bättre möjligheter för matentreprenörer att nå ut med konkreta erbjudanden för ökad försäljning och för att få fler att ta del av olika restaurangers matutbud. På Sund i Lund finns idag 22 olika aktörer som anmält sina luncherbjudanden. Bland de olika aktörerna är det skolor, träffpunkter, kyrkor och församlingshem samt arbetscentrum. Hemsidan har fram till dagens datum från det att den publicerats besökts av 780 unika besökare. 147 återkommer regelbundet till hemsidan.

Fysiska event

Syftet med fysiska event är att bidra till ökad kunskap om mat och måltider, samt att bidra till inspiration för att göra måltider till en glädjefylld del av vardagen.

De fysiska eventen ska främja dialog och nya möten mellan målgruppen äldre och deras anhöriga samt olika aktörer för att möjliggöra nya idéer, lösningar och samarbeten.

Våren 2024 genomfördes ett första event i form av en dialogträff där flertalet förslag och idéer samlades in från deltagarna kring hur förvaltningen kan arbeta vidare för att tillgängliggöra det privata måltidsutbudet och arbeta med mat och måltider. En del av de fysiska eventen med fokus på mat och måltider inkorporeras fortsättningsvis i vård- och omsorgsförvaltningens arbete genom bland annat Balansera livet.

Beredning

Ärendet har beretts inom vård- och omsorgsförvaltningen.

Barnets bästa

Förändrade riktlinjer enligt socialtjänstlagen och en sammanhållen insats för stöd med att bereda måltider bedöms vara till fördel för barn och barnfamiljer. Bedömningen av behovet av insatsen och insatsens utformning individanpassas utifrån barnets och barnfamiljers behov och förutsättningar.

Konsekvenser för personer med funktionsnedsättning

Förvaltningens förslag på förändrade riktlinjer för insatser enligt socialtjänstlagen kommer innebära förändringar för den målgrupp som utifrån nuvarande gällande riktlinjer enligt socialtjänstlagen är berättigade till stöd med att bereda sammansatta måltider i hemmet då insatsen kommer att ersättas med en ny insats. Den nya inriktningen innebär att stöd med att bereda måltider anpassas utifrån individens behov, förmåga och mål. Målsättningen med en sammanhållen insats är att personer med funktionsnedsättning ska få ett individanpassat stöd med fokus på ökad kvalitet.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget avseende förändrade riktlinjer för socialtjänstlagen med en sammanhållen insats för stöd med att bereda måltider bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser.

Budgeterad nettokostnad per dygnsmatkasse	
Kostnad mat från måltidsservice	186,75 kr
Transportkostnader*	71,00 kr
Bruttokostnad per kasse	257,75 kr
Intäkt från patient (exkl moms)	-59,26 kr
Nettokostnad per kasse för VoO	198,49 kr

**baseras på medelvärde jan-sep 2024*

Ovanstående tabell förklarar den totala kostnaden per dygn och patient för vård- och omsorgsförvaltningen. Nettokostnader per dygnsmatkasse blir lägre ju fler patienter som ordinerar måltidsleverans.

Dokumenttyp
Tjänsteskrivelse

Datum
2024-11-12

Sida
12 (12)
Diarienummer
VOO 2024/0473

Anna Borgius
Vård- och omsorgsdirektör

Beslutet skickas till

För verkställighet eller motsvarande åtgärd:

Niklas.snygg@lund.se

Lena.carleus@lund.se

För kännedom: